

Tool - Vragenlijst - Wat maakt christelijk onderwijs christelijk

D. Janse

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Het document hieronder geeft sturing aan vragen die een sectie zich kan stellen in het kader van christelijke identiteit en curriculum. Het doel van deze tool is niet om antwoorden aan te reiken, wel om eigen mogelijkheden te verkennen. Een uitgewerkt deel van zo'n interview staat ook in dit compendium.
Bronvermelding	Dit compendium en een nog te publiceren onderzoek.
Thema *	Leerstof
Gebruik **	Handen
Plaatsingsdatum	2015
Gerelateerde artikelen	Identiteit in de vakken, een interview
Trefwoorden	Christelijke onderwijs, identiteit, curriculum, vaksectie, vakinhoud en identiteit

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Vragenlijst - Wat maakt christelijke onderwijs christelijk?

We geven les op een christelijke school en dat vanuit een reformatorische, vrijgemaakte, gereformeerde of evangelische grondslag. Maar wat maakt ons onderwijs anders? Wat is het dat christelijk onderwijs rechtvaardigt? Waar wordt die christelijke identiteit zichtbaar? Voor deze doordenking van christelijk onderwijs wil onderstaande tool, via vragen aan een sectie, een aanzet bieden. Ze kan gebruikt worden voor een meer doordachte en meer ingebouwde praktijk van christelijk onderwijs in de vakken en vakinhouden zelf.

Uit afgenomen interviews met negen collega's, sectiehoofden en starters, uit vijf verschillende exacte vakken, kwam veel van het onderstaande naar voren. Overigens vermoeden we dat dat niet anders ligt bij zaakvakken of talen. De tool is zeker breder bruikbaar dan bij exacte vakken alleen.

Allereerst en ook wel allermeeest zien collega's het christelijke in hun persoon, in hun christenzijn, en in de ontmoeting met de leerling. Terecht. Daarnaast worden via de vakinhouden zaken aangeboden die de leerling als bagage nodig heeft om als christen in het leven te staan of die hij nodig heeft in de directe omgang met het biologische, natuurkundige, het wetenschappelijke of wat dan ook. Dat aspect blijkt sterker naarmate de onderwerpen een ethische invalshoek hebben.

Tegelijkertijd komt naar voren de wens om identiteit meer structureel in de lessen in te bouwen. Je bespeurt verlegenheid op dit gebied. Methodes bieden hier niet veel. Tijdsdruk zorgt ervoor dat binnen de secties erg individueel gewerkt wordt. In de lessen blijft identiteit veelal afhankelijk van toevallig openvallende gouden momenten. Toch zou er via lesmateriaal, artikelen, film, etc., veel meer aan de leerling meegeven kunnen worden, zodat hij/zij goed beslagen de maatschappij of een vervolgstudie in kan. Althans, dat werd geopperd.

Tijdens de interviews merkte je dat het samen nadenken daarover (via de vragen) alweer nieuwe ideeën en het zien van nieuwe mogelijkheden losmaakte.

Mogen we van christelijk onderwijs meer verwachten dan het halfslachtig volgen van overheidseisen, van voorgebakken keuzes door methoden, van het seculiere onderwijs en van de laatste modetrends in onderwijsland? Waar zit dan het onderscheidende? In de details of in het grote geheel? Waarin is christelijk onderwijs smaakmakend? Op welke wijze is Gods Woord bepalend voor heel het christelijk onderwijs?

Met onderstaande 'tool' willen we niet zozeer antwoorden aanreiken, als wel het stimuleren tot het vinden van eigen antwoorden. Antwoorden die gegeven worden in het licht van de Schrift en passend in de eigen praktijk van een school. Antwoorden die vragen om onszelf, al onze onderwijsinhouden, al onze onderwijsmethodieken te plaatsen onder het (ontdekkende) licht van de Schrift. Dat houdt in dat onderstaande tool niet iets is dat af is. Nadenken over en concretiseren van christelijk onderwijs zal een zich herhalend proces zijn. Een proces met groei, zoals dat het geval is met ons eigen geloofsleven. De voltooiing ligt elders en veilig in Zijn handen. Christelijk onderwijs kenmerkt zich niet door de rijke en complexe werkelijkheid van het dagelijks lesgeven terug te brengen tot een aantal simpele structuren, behapbaar voor leerlingen. Het doet recht aan het gewone en accepteert het rijke en complexe in zijn totaliteit. Waar en hoe integreert de christelijke identiteit in de dagelijkse lespraktijk?

Colossenzen 1.

15 Hij is het Beeld van de onzichtbare God, de Eerstgeborene van heel de schepping.

16 Want door Hem zijn alle dingen geschapen die in de hemelen en die op de aarde zijn, die zichtbaar en die onzichtbaar zijn: tronen, heerschappijen, overheden of machten; alle dingen zijn door Hem en voor Hem geschapen.

17 En Hij is vóór alle dingen, en alle dingen bestaan tezamen door Hem.

18 En Hij is het hoofd van het lichaam, namelijk van de gemeente, Hij, Die het begin is, de Eerstgeborene uit de doden, opdat Hij in allen de Eerste zou zijn.

19 Want het heeft de Vader behaagd dat in Hem heel de volheid wonen zou,

Wie dit belijdt, kan in zijn onderwijs niet doen alsof de wetenschappelijke methode de leerling de enige echte ontmoeting met de dingen bezorgt.

Wie dit belijdt, kan in zijn onderwijs niet doen alsof contextueel onderwijs de echte ontmoeting tot stand brengt.

Wie dat belijdt, kan niet de zelf handelende leerling en zijn interesse in het middelpunt van de ontmoeting en van zijn onderwijs zetten.

Binnen onderstaande tool hebben we vier vraagvelden geformuleerd. Vier velden waarin we in relatie staan tot God, de formeerder en onderhouder van ons en deze wereld waarin wij leven.

- (1) Het vak is een verbijzondering van één aspect van de werkelijkheid, een uitsnede van meestal één functie. Het biologische, het talige, getalsmatige of wat dan ook. Het is gebonden aan de wetten die God er voor stelde. Het is kenbaar en het vertelt van God en Zijn grootheid. De eer van God en verwondering zijn hier wegen waarlangs identiteit handen en voeten krijgt. Dit geldt dus niet slechts voor het biologische, maar evengoed voor de getallenwereld, het economische of welk aspect van de werkelijkheid dan ook.
- (2) De wereld kenmerkt zich allereerst door zijn gehelen, rijken, soorten, verbanden en wel in de dingen, individuen, mensen en situaties. Met deze wereld maakt de leerling via onderwijs een verdiepend contact en alles in deze wereld staat in relatie tot God. Hier doen zich evenzeer keuzes voor die aan identiteit gebonden zijn.
- (3) Deze wereld is een in zonde gevallen en door zonde aangetaste wereld. Het goede en kwade zijn daar waar Gods verordeningen gevolgd of genegeerd worden. Dat geldt niet alleen daar waar de mens gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid betoont betreffende normatieve regels door God gegeven. Het geldt overal waar Gods spreken grenzen stelt en waar deze overtreden of gevolgd worden.
- (4) God heeft deze gevallen wereld niet losgelaten, maar in de Christus een genadig herstel mogelijk gemaakt. Gods Geest geeft een nieuwe richting aan het leven van de gelovige christen. Hoe en waar werkt dat dan door in ons leven, in lesgeven en lesinhouden? Is christelijk onderwijs ook zout, een zout voor de wereld?

De centrale vraag zal blijven: Hoe komt God aan Zijn eer, ook binnen onze lesinhouden.

Onderstaande vragen zijn bedoeld om daarmee ons onderwijs te richten en te activeren. Om ons belijden en ons leven en lesgeven in één lijn te brengen, om het belijden zichtbaar te maken. Hopelijk maakt het ook duidelijk dat een persoonlijk levend geloof nog lang niet een garantie is voor het geven van inhoudelijk christelijk onderwijs. Neem de uitdaging op en ga als sectie aan de slag met deze vragen.

Nog één tip. Het onderstaande is te breed, te veel, voor een sectievergadering. Mogelijk biedt de vierdeling een goed stappenplan en is het verstandig de vraagvelden op te pakken via deze vierdeling en dan over minstens vier sectievergaderingen.

Het vak is een uitsnede uit, een deel van, een grotere werkelijkheid. Daarbij is het mogelijk wenselijk en belangrijk dat de leerling vertrouwd raakt met zowel de uitsnede als het grotere verband.

1. Wat bepaalt bij het vak de vakinhoud binnen de leerjaren? Hoe komt een vaksectie tot keuzes?

- In hoeverre spelen mee (en in welke mate) methode & examen / de maatschappij / de wetenschap van nu /de Bijbel / reformatorische traditie / beroep / eigenheid van iedere docent / het eigenen van de leerlingen?
- Waarin zijn vakinhouden concreet anders (gericht) dan bij seculier onderwijs?

2. Lopen er vanuit de Bijbel en het geloof directe lijnen naar het vak?

- Of is dat problematisch of gewoon niet het geval (waterscheiding) of is dat afhankelijk van 'gouden momenten' (= door een vraag van een leerling of een eigen inval valt een situatie, een mogelijkheid open)?
- Bij welke onderwerpen is christelijke betekenisgeving essentieel en op welke wijze?
- In hoeverre raakt de ethiek het vakgebied?

3. Welke aandacht geeft de sectie aan levensbeschouwelijke achtergronden (zowel christelijk als niet-christelijk) binnen het vak?

- Hoe kijkt de sectie aan tegen de (huidige)wetenschap? Worden achtergronden van wetenschapsopvattingen zichtbaar voor de leerling?.
- Maakt de docent zichtbaar wat een christelijke en niet christelijke doorwerking is?
- Brengen de vaklessen de groei en ontwikkeling van het vakgebied en de wetenschap in beeld? (Geschiedenis van het vakgebied.)
- Worden leerlingen in gesprek gebracht met andere opvattingen?
- Beïnvloeding van gedragskeuzes.

4. Hoe en wanneer stimuleert het vak/ de les de leerlingen om identiteitsgeladen elementen op te nemen in zijn/haar eigen levensverhaal?

- Gods geschapen werkelijkheid, vertrouwen in Zijn handelen, het horen van Zijn stem in de schepping? Het opvallen voor de leerling van de religieuze werkelijkheid.
- Legt de sectie dat vast? Valt dat vast te leggen?
- Wat is daarbij de verhouding tussen aanreiken aan (monoloog) en participatie van (dialogo) de leerling?

5. Hoe belicht het vak (en dus de methode) haar eigen plaats in het geheel van de schepping?

- Brengt het vak, een uitsnede uit de werkelijkheid de leerling weer terug bij het geheel?
- Zijn vakoverstijgend onderwijs en projecten daarbij behulpzaam? Hoe dan?
- Bouwt de sectie/methode deze samenhang met het geheel al in vanuit het vak zelf?

6. Welke plaats hebben de dood, zonde en het ontbreken van zin in jullie vakonderwijs?

- Beperkt dit zich tot ethische items of bieden/vragen vakinhouden meer mogelijkheden?
- Wat betekenen aantasting van de aarde en duurzaamheid?
- Waar worden kwetsbaarheid en gekwetst zijn zichtbaar in lesstof en les?
- Wat kan/moet het vak de leerling meegeven om in zijn latere leven dit aspect als christen tegemoet te treden?
- Zonde is niet alleen een defect zijn van de schepping, maar opstand tegen God. Waar zit het opstandige bij vakinhouden, mensen en leerlingen?

7. Welke uitwerking heeft het herstel in Christus en de komst van Zijn koninkrijk nu al op aarde voor de christen? Wat is daarvan zichtbaar in het vak(gebied)?

- Welke toerusting kan/mag de vakinhoud hier bieden?
- Waarin is hier de christen anders?

8. Wat ervaren jullie als stimulerend om vak en christelijke identiteit te koppelen?

- Hoe werken zingevende gehelen als: geloof, wetenschap, genot, vermaak, etc door binnen de lessen.
- Hoe is de doorwerking van (schoolbrede)studiedagen? Worden er dingen vastgelegd en ingebouwd?
- Zijn er vakkringen of zusterscholen die zaken aanreiken. Wat is inpasbaar?
- Welke publicaties bestaan er en zijn zinvol om te gebruiken?
- Wat zijn kenmerkende (voorbeeld)lessen, waar de sectie tevreden mee is?

9. Wat ervaren jullie als sectie als belemmering om vak en christelijke identiteit te koppelen?

- Hoe gaat de sectie om met het probleem van tijdgebrek?
- Aan welke vragen is de leerling toe en aan welke nog niet?

10. Is er behoefte aan een eigen christelijke methode of is dat juist niet wenselijk?

- Vragen onderwerpkeuze, taalgebruik, begripsinvulling, etc. om aanpassingen?
- Niet enorm ik-gericht – geld verdienen – carrière – wereld(s)burgerschap? Wat zijn de alternatieven?
- Heeft christenzijn gevolgen voor didactische keuzes?
- Wat is jullie zienswijze op een christelijke pedagogiek binnen jullie vak?
- Wat is jullie zienswijze op een christelijke didactiek binnen jullie vak?
- Wat is jullie zienswijze op een Bijbels verantwoorde vakinhoudelijke doordenking?
- Zo ja, wat is daar de inhoud van? Doen jullie er zelf iets aan?
- Is dat meer een persoonlijk iets van de betreffende docent?